

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Τοῦ κ. Π. ΒΡΕΤΟΥ

III

Μία προσπάθεια αιώνων τελειοποίησε τὴ μουσικὴ γραφὴ τοῦ ἀξιοθαύμαστο σημείου ποῦ βρίσκεται σήμερα.

Δὲν μπορούμε βέβαια νὰ ποῦμε πὼς ἐφθασε στὸ τέρας τῆς ἐξέλιξής της, οὔτε πὼς σταθεροποιήθηκε ὀριστικά, γιατί δὲν ἔχει φθάσει, οὔτε ποτὲ μπορεῖ νὰ φθάσῃ, σὲ σημεῖο ν' ἀποδόσῃ τέλεια τὰ μουσικὰ βιωνοήματα, ἀλλὰ συνεχῶς προσαρμόζεται στὶς τεχνικὲς ἀπαιτήσεις ποῦ παρουσιάζονται κάθε φορὰ. Εἶναι ὁμως θαυμαστὸ τὸ ὅτι ὁ πιανίστας, ὁ μαέστρος, ὁ ὄργανιστάς, μὲ μιά ματιά μπορούν νὰ διακρίνουν πλῆθος ἀπὸ σημεία σὲ μιά παρτιτούρα, καὶ σχεδὸν σύγχρονα νὰ τὰ ἐρμηνεύουν μεταβάλλοντάς τα σὲ κίνηση καὶ ἔκφραση.

Εἶναι ἀναμφισβήτητο, ὅτι δὲν θὰ μπορούσε ποτὲ ἡ τεχνικὴ, στὴ σύνθεσιν καὶ στὰ ὄργανα, νὰ φθάσει στὸ σημεῖο ποῦ βρίσκεται, ἂν δὲν τὴν ἐξυπηρετοῦσε ἡ γραφὴ, καὶ αὐτὸ χωρὶς μὴ ἐξαιρετικὴ εὐχέρεια στὴν ἀνάγνωσιν, λίγα πράγματα μποροῦν νὰ γίνουν στὴ μουσικὴ.

Ἡ τεχνικὴ τῆς ἀνάγνωσιν εἶναι ἴσως ἡ κυριώτερη βάση γιὰ τὴ μουσικὴ ἐκπαίδευση, καὶ φερέει ποικιλότητα τὸ παιδί στὴ διανοητικὴ του ἀνάπτυξη.

Αὐτὴ καθ' ἑαυτὴ ἡ ψυχικὴ κινήτικὴ λειτουργία ποῦ μεταβάλλει τὴν ὀπτικὴ ἐντύπωσιν εἰς συνδυασμένην ρυθμικὴ, φωνητικὴ ἢ ἄλλη μουσικὴ ἐνέργεια, ποῦ ἐλέγχεται ἀπὸ τὴν ἀκοή, μὲ βῆθρο καλλιτεχνικοῦ σκοποῦ, εἶναι ἐξαιρετικὰ συντελεστικὴ γιὰ τὴν ἐν γένει ἀνάπτυξιν τῆς εὐφυΐας τοῦ παιδιοῦ.

Καὶ στοὺς δύο ψυχολογικοὺς τύπους ποῦ περιγράφουμε στὸ προηγούμενον ἔθρο μας, δηλαδὴ καὶ στὸν τύπο τοῦ παιδιοῦ ποῦ τοῦ ἄρσει περισσότερο νὰ δρᾷ μουσικὰ καὶ στὸν τύπο τοῦ ἀκροατῆ, ἡ ἀνάγνωσιν εἶναι ἐκείνημα ἀπαραίτητο γιὰ τὴ μουσικὴ του μόρφωση. Ὁ τραγουδιστὴς ποῦ γνωρίζει νὰ διαβάζει θὰ μπορέσει καὶ περισσότερο τραγουδᾷ νὰ μάθει, καὶ καλλιτέρα νὰ τὰ πει, καὶ ὁ ῥάκος του σὲ μιά χωρῶδια θὰ τοῦ εἶναι ἀπείρως εὐκολώτερος.

Ὁ μουσικός τῆς παιδικῆς ὀρχήστρας θὰ βρεῖ μιά ἐξαιρετικὴ εὐχαριότητα, ντεσιφρῶντας μόνος του τὸ τραγουδί του. Ἰσως μιά μέρα προχωρήσει καὶ σὲ κάτι τελειότερο, παίζοντας μὲ ἀξιολογώτερο ὄργανο, καὶ σὲ μέλος μιᾶς πραγματικῆς ὀρχήστρας.

Ὁ ἀκροατὴς συνδυάζοντας τὴν ἀκουστικὴ μὲ τὴν ὀπτικὴ ἀντίληψιν πολλὰς φορὲς θὰ εὐκολωνεῖ τὴν κατανόησιν τοῦ κομματιοῦ ποῦ μπορεῖ νὰ παρακολουθῆσει διπλᾶ: μὲ τὸ αὐτί καὶ μὲ τὸ μάτι.

Πολλοὶ φιλόμοους κόμος εὐχαριστείται διαβάζοντας τὴν παρτιτούρα τοῦ ἔργου ποῦ ἀκούει νὰ ἐκτελεθεῖ ἀπὸ μὴν ὀρχήστρα, μὲ τὴν ἴδια κατάνυξιν ποῦ οἱ ποιοτὶ παρακολουθοῦν στὴν ἐκκλησία ἀπὸ τὴ σύνωψιν τῆς ἱερᾶς ἀκολουθίας.

Ἄξιοσημειώτῃ ἐνταί ἐπίσης, καὶ γιὰ τὸν ἐκτελεστὴ καὶ γιὰ τὸν ἀκροατὴ ἡ ἀκουστικὴ, ἐξάσκηση, ποῦ συντείνει στὴν καλὴ ἀντίληψιν τοῦ μουσικοῦ ἤχου, καὶ στὴ

συγκέντρωσιν τῆς προσοχῆς γιὰ τὴ σωστὴ ἐκτέλεσιν τῶν διασημάτων καὶ τοῦ ρυθμοῦ, ποῦ γιὰ τὴν ἀνάπτυξιν τους ὁ κυριώτερος παράγων εἶναι ἡ καλὴ ἀνάγνωσιν.

Ὅταν τὸ μάθημα αὐτὸ ἀρχίσει ἀπὸ πολὺ μικρὴ ηλικία, στὴν ὁποία ἡ ἀφομοίωσιν τοῦ ἀκούσματος εἶναι καταπληκτικὴ, τὸ ὄνομα τῶν φθόγγων, συνδυασμένο μὲ τὸν ἤχο του, γίνεται ἰσχυρὴ συνείδησιν ποῦ διατηρεῖται σὲ ὅλη μας τὴ ζωὴ.

Κάποιος συνδελφεός, μουσουργός καὶ μουσικολόγος, μοῦ ἔλεγε τὸ παρακάτω περιστατικὸ γιὰ τὸν ἑαυτοῦ του, ποῦ εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὸ γιὰ τὴν ἐπίδρασιν ποῦ ἔχουν οἱ πρῶτες μουσικὲς ἐντυπώσεις σὲ ἕνα παιδί. Ὅταν ἦταν μικρός, τοῦ χάρισαν ἕνα παιχνιδάκι ποῦ εἶχε μιά σειρά κουδούνια ἀριθμημένα, ποῦ ἀποτελοῦσαν τὴν κλίμακα τοῦ ντό. Τὸ παιδάκι δὲν ἤξερε τὰ ὄνόματα τῶν φθόγγων, ἐπειε ὁμως διάφορα γνωστὰ του τραγουδάκια ἐπάνω στὰ κουδούνια του σημειώνοντας σὲ μνημονικὸν του τὰ νοῦμερα τῶν κουδούνων. Ἄν καὶ πέρασαν χρόνια ἀπὸ τότε, καὶ μεσολάβησαν οἱ κανονικὲς μουσικὲς σπουδῆς του, σήμερα ἀκόμη ποῦ φαντάζομαι γιὰ πάντα, τὸ μουσικὸ δόγμα του γίνεται ἀντίληπτο πρῶτα μὲ νοῦμερα ποῦ ὄστερα ἐρμηνεύονται στὴ σκέψιν του μὲ νότες. Ἐτοὶ τὴν τονικὴ συγχορδία τοῦ ντό, τὴν ἀκούει πρῶτα 1, 3, 5 καὶ ἔπειτα τὴν παραβέχεται σὴν ντό, μί, σὸλ.

Αὐτὸ τὸ περιστατικὸ, ποῦ μὲς λέει πόσο ἰσχυρὸ καὶ ἀνεξάλγητος εἶναι στὴν παιδικὴ ἡλικία ὁ ἀκουστικὸς ἐντύπωσιν, μὲς βάζει σὲ σκέψιν γιὰ τὸ φάλτσο τραγοῦδι καὶ τὸ ξεκούρηστο μαντολίνο τοῦ μουσικὰ ἀμόρφωτου δασκάλου.

Ὁ Λαβινιάκ στὸ βιβλίον του «Ἡ μουσικὴ ἐκπαίδευση» (L' education musicale) μὰς λέει ὅτι ἀπὸ τὸ σωστὸ ἢ φάλτσο ναυοῦρισμα τῆς μάννας ἐξαρτᾶται κατὰ πολὺ ἡ μέτεπειτα μουσικὴ ἀντίληψιν τοῦ παιδιοῦ.

Γι αὐτὸ ἡ συνθήσει τοῦ σωστοῦ τραγοῦδηματος πρέπει τὰ ἀρχίσει ὄσο τὸ δυνατόν ἐνωρίτερα καὶ αἱ ἐντυπώσεις στὸ σωστὸ ἀκούσμα νὰ εἶναι ὄσο τὸ δυνατόν πλουσιώτερες.

Δηλαδὴ, πὸ συγκεκριμένα, ἡ μουσικὴ μόρφωση καὶ ἡ βάση της, ἡ ἀνάγνωσιν πρέπει νὰ ἀρχίσει ἰδίως παραλάβει τὰ παιδί ὁ δάσκαλος καὶ ἀκόμη ἐνωρίτερα ἂν εἶναι δυνατό, ἀπὸ τὴ μητέρα του.

Ἄν χρειάζεται μιά ἄλλα ἀρχικὴ προσπάθειαι, γιὰ νὰ μάθει κάτι τὸ παιδί, ἂν αὐτὸ τὸ κάτι εἶναι τὸ μάθει σωστά, — ὅπως μπορεῖ νὰ συμβεῖ ὅταν εἶναι μόνος του, ἀναποδηγῆτο ἢ μὲ κακὸ δάσκαλο — θὰ χρειασθεῖ ἀργότερα δέκα φορὲς ἢ ἴδια προσπάθειαι γιὰ νὰ μπορέσει νὰ ξεμáθει τ' ὅτι ἐμαθε στραβά. Κι ὅταν πληρώσει στὴν βῆθ του, ποῦ τὸ παραλαβαίνει — ἂν πάει στὸ γυμνάσιο — ὁ εἰδικὸς καθηγητὴς τῆς Ὀδικίας, εἶναι πλέον ποῦ ἀργά γιὰ νὰ πετύχει κάτι σοβαρό.

Ἐτοὶ ἀσχολεῖται ὁ καθηγητὴς μὲ λίγα παιδιὰ ποῦ ἔχουν ταλέντο, ἢ κάποιαι μουσικὴ μόρφωση προγενέ-

στερη, από το σπίτι του, ενώ θα έπρεπε να είναι όλοι οι μαθηταί στο ίδιο επίπεδο, όπως και στα άλλα μαθήματα, κι έτσι ο καθηγητής ν' ασχολείται με όλα τα παιδιά έ του.

Η μουσική κατεύθυνση, που δίνει το κράτος με ειδικούς καθηγητές περιορίζεται στη μετάδοση ελαχίστων γνώσεων σ' ελάχιστα παιδιά, που πάνε στο γυμνάσιο και έχουν κάποιο ταλέντο, και προφέρονται από το πλήθος των παιδιών που τελειώνουν το δημοτικό σχολείο και που δέν μαθαίνουν τίποτα από την τεχνική της μουσικής, κι ούτε καν ν' αγαπούν την καλή μουσική.

Έφθσον λοιπόν ο πρώτος που θα παραλάβει το παιδί από το σπίτι του και συγχρόνως θα το έπηρεάσει περισσότερο είναι ο δάσκαλος, πρέπει να φροντίσει μαζί με τά γράμματα να του μάθει και τίς πρώτες νότες σωστές.

Κατά μείζονα λόγο όπου υπάρχουν νηπιαγωγεία ο πρώτος μουσικός δάσκαλος του παιδιού είναι η νηπιαγωγός.

Η παιδαγωγός Μοντεσόρι στο σύστημά της, χρησιμοποιεί για την προσχολική ηλικία ευρύτητα τη μουσική σάν μέσο για την εύκολη αφομοίωση γνώσεων, κι αναγνωρίζει σ' αυτή μία βαθειά ψυχική διευδυτικότητα, εξαιρετικά αποτελεσματική για την παιδική ιδιοσυγκρασία.

Σ' αυτό το άρθρο δέν πρόκειται να περιγράψουμε συστηματικά διδασκαλίας μουσικής ανάγνωσης για τά μικρά παιδιά, και γιατί θα ξεπεράσει το σκοπό μας, που είναι γενικότερος, και γιατί ο γράφων έτυχε να δημοσιεύσει δικό του σύστημα διδασκαλίας για το σκοπό αυτό, και συνεπώς είναι δύσκολο να μείνει άμερόληπτος στην κρίση διαφόρων μουσικοπαιδαγωγικών συστημάτων, γι αυτό θα περιορισθεί μόνον εις μερικές γενικές παρατηρήσεις για τόν τρόπο της διδασκαλίας.

Όπως στα γράμματα, τόν παλμό καιρό, άρχιζε ή διδασκαλία με τό αλφάβητο που ο δασκάλος τό βάζαν με τί βέργα στο μυαλό μαφ, στην πρώτη τάξη, και άφοδ τελειωνε ή εκμάθησή του από την άρχή ως τό τέλος, άρχιζε ύστερα από άνάποδα, έτσι και στη μουσική, για την ίδια ηλικία άρχιζε ή μουσική με την όρθη και την άνάποδη διδασκαλία της κλίμακος και τόν διαστημάτων, πράγμα που δέν έχει καμία σχέση με τό τραγούδι και τη μουσική ζωη του παιδιού.

Άντίθετα ή νεώτερη παιδαγωγική στό γράμματα έμελέτησε ποιά είναι ή μικρότερη προσπάθεια και ο πιο ξεκοράστος τρόπος, σύμφωνα με την ηλικία του παιδιού και με τίς γνώσεις που μπορεί να αφομοιώσει, και που είναι άπαραίτητες για τη μελλοντική σπουδή του, και έκαμε τό αλφάβητάριό του. Το ίδιο και ή καινούρια μουσικοπαιδαγωγική, πρόσεξε τί τραγούδια ψελίζει στο νήπιο, και με τί διαστήματα είναι καμωμένα, πώς κράζει μισοτραγουδιστά τό ένα στο άλλο (Kindergut), και πάνω σ' αυτά τά πραγματικά δεδομένα τοποθέτησε τά διάφορα παιδαγωγικά πλάνα. Κράτησε για τη θεωρία ό,τι βγαίνει από την πράξη και είναι άπαραίτητο γι αυτή, βρήκε δρόμους για να παρακάμψει ρυθμικές δυσκολίες, ξεπερνώντας τά κλάσματα (στό ρυθμό) που δέν είναι νοητά από τά πολύ μικρά παιδιά, χωρίς μεγάλη προσπάθεια, κι άφίνοντας να τά διδαχθούν, όταν

έλθει ή ώρα τους, μαζί με την άριθμητική. Και γενικά έλαβε ύπ' όψη της και τη λοιπή πρόοδο των παιδιών στα άλλα μαθήματα.

Έδώ πρέπει να θυμίσουμε στον άναγνώστη μας ότι οι παιδαγωγικές ιδέες για τόν τρόπο της διδασκαλίας στο άδείο και στο σχολείο, είναι διαφορετικές, για τούς λόγους που άναφέρουμε στο προηγούμενο άρθρο μας.

Ο ρυθμός της διδασκαλίας στο σχολείο είναι πολύ βραδύτερος, και ή ύλη πρέπει να είναι πολύ πιο εύκολη. Όταν στην πρώτη τάξη το παιδί μάθει μερικές νότες και όρισμένα ρυθμικά σχήματα, παρμένα από τό παιδικό τραγούδι, και στη δεύτερη και στην τρίτη μερικά μοτίβα ακόμη, θα φθάσει να μπορεί, στην τετάρτη, να διαβάσει εύάριστα κι εύκολα τραγουδάκια, και, τελειώνοντας τό δημοτικό σχολείο, θα έχει άποκτήσει πιά αρκετές, στοιχειώδεις βέβαια, μουσικές ικανότητες.

Ο χρόνος που χρειάζεται να διατεθεί για τη διδασκαλία αυτή, έν σχέσει με τό αποτέλεσμα που επιδιώκεται, είναι ελάχιστος. Δέκα ώς είκοσι λεπτά —άναλόγως την τάξη, όταν γίνεται τό μάθημα τρεις φορές τη βδομάδα—παρμένα από την ώρα της διδασκαλίας 'Οδικής, της άρκουιν για τη διδασκαλία της άνάγνωσης 'Οδικής.

Έκεί που πρέπει να βοθεί έξαιρετική σημασία, είναι τό όργανο που θα χρησιμοποιήσει ο δάσκαλος. Για τούς λόγους που άναφέρουμε παραπάνω τό ζήτημα της εκουρδισιάς είναι πολύ σπουδαίο και γιαυτό πρέπει να προτιμούμε όργανα με σταθερούς ήχους, όπως τό μεταλλόφωνο, οι καμπάνες, ή τσελέστα, τό άρμόνιο και, για τούς πιο εύτυχεις τό πιάνο, καλό όμως κουρδισμένο. Από αυτά τά όργανα, τά πρώτα δέν είναι μακριά από την οικονομική μας πραγματικότητα, δεδομένου ότι ελάχιστα στοιχίζουν.

Για να μπορέσει ο δάσκαλος να κάμει τη δουλειά αυτή και να δώσει καρπούς, είναι άπαραίτητο να έχει καλό μουσικό αυτί και τίς παρακάτω γνώσεις :

- α) Στοιχειά μουσικής άνάγνωσης, που θα τελειοποιούνται άλλωστε όταν άρχιζει να την διδάσκει.
- β) Μουσικές παιδαγωγικές γνώσεις, που θα του έπιδρέψουν να μεταδώσει εύκολα ό,τι έξερει στα παιδιά, και
- γ) Άπλη γνώση του όργάνου που θα μεταχειρισθεί έστω και σάν τονοδότη.

Και τίποτα άπ' αυτά δέν είναι δύσκολο.

ΠΑΝΑΓΗΣ ΒΡΕΤΟΣ

ΜΟΥΣΙΚΗ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ